

J. Kopecký, L. Křupková: Německá operní scéna v Olomouci 1770–1920

Filip Válek

Nelehký úkol vzali na sebe PhDr. Jiří Kopecký, Ph.D., a doc. PhDr. Lenka Křupková, Ph.D., když se rozhodli komplexně zpracovat dějiny německé opery v Olomouci. Jejich výsledná publikace vyšla ve vydavatelství Univerzity Palackého v Olomouci ve dvou oddělených svazcích přibližně stejného rozsahu (každý cca 390 stran), kdy J. Kopecký obsáhl období let 1770–1878 a L. Křupková 1878–1920. Škoda jen, že takto objemné knihy ve formátu A4 na výšku nejsou vyhotoveny v pevné vazbě, ale to bylo jistě dáno omezeným rozpočtem. Obálky obou výtisků výtvarně vkusně sjednocuje podklad koláže – sépiový půdorysný plán centra města Olomouce, doplněný dalšími dobovými fotografiemi. Jednotná je také sazba a hustota textu nebo i celková struktura, metodologie a rozvržení knih.

Téma nabízelo několik možností uchopení, v tomto případě kladli autoři důraz na stav pramenů a heuristiku. Obrovské množství dokumentačního materiálu, literatury a archiválií nejrůznějšího druhu prakticky přímo vybízelo ke zpracování touto formou, resp. sumarizovat a kriticky zveřejnit co největší množství toho, co se dochovalo, pokud možno v logických celcích a chronologicky. Autoři textu se tak příliš neuchylují k vytváření syntéz širší teatrologické literatury ani ke srovnání s jinými scénami, ale usilují o vybudování spolehlivé faktografické základny dílčí části divadelního provozu – opery, a to cestou detailních rešersí a specializovaných studií. Do budoucna však počítají s fází, kdy budou jednotlivé divadelní druhy posuzovány společně, což jistě přinese ještě ucelenější pohled na olomouckou divadelní scénu daného období, protože provoz opery byl jednoznačně existenčně vázán a propojen s jinými divadelními druhy jako opereta, činohra atd. a tento celkový provoz spadal i po umělecké stránce pod zodpovědnost jedné osoby – ředitele divadla. Periodizace dle ředitelů divadla, kterou autorská dvojice volila, se tak jeví jako logicky nejsprávnější.

Když jsem výše zmínil nelehký úkol, na mysli jsem měl především kusý dochovaný pramenný materiál. Archiv olomouckého divadla zničila velká voda ve třicátých letech 20. století a zbylé či novější prameny pak povodeň v roce 1997. K dispozici zůstal z pramenů soudobý tisk, fond Archiv města Olomouce (spisy úřední povahy, plakáty aj.), Moravský zemský archiv v Brně a ze zahraničních zdrojů především materiály z tehdejšího

centra habsburské monarchie z Vídně (doplňkové i z Krakova, Lvova, Lipska aj.). Plodné informace nabídl několik starších titulů monografické literatury k tématu (d'Elvert, Remeš, berlínské almanachy aj.) a také paralelně probíhající aktuální výzkum v rámci projektů uměnověd na FF UP v Olomouci či texty Jitky Balatkové, Jiřího Fialy a Jiřího Štefanidese (který navíc např. poskytl k dispozici sbírku pramenných materiálů k jednotlivým olomouckým sezonám, založenou při Dokumentačním centru FF UP v Olomouci). Autoři práce se snažili respektovat zasazení Olomouce do kontextu, v jakém fungovala v tehdejší době, např. její vzhlížení k Vídni jako centru monarchie a vzoru, umístění Olomouce na ose východ – západ, kdy přes Prahu sledovala hudební dění v Německu, Itálii, Paříži i Anglii, uvědomovali si také Olomouc jako vstupní bránu do Slezska a samozřejmě také Olomouc jako provinční oblast v rámci „moravského“ regionu.

Obě knihy definovaly svůj metodologický přístup společně hned v úvodu prvního dílu. Pro období olomoucké opery let 1770–1830 a pro začátky nového divadla na Horním náměstí do roku 1847 se nedochovalo tolik pramenného materiálu jako pro další roky. Kopecký tedy shrnuje vše, co je k dispozici do ucelených kapitol na rozsahu 54 stran. Počínaje érou ředitele Fridricha Bluma (1847–1859) nejdříve uvede obecné informace k řediteli, tehdejšími poměrům a smluvnímu vztahu ředitele k městu, a pak následuje popis jednotlivých sezon s výčtem členů ansámblu a realizovaných oper převážně na základě informací z dobového tisku. Na závěr každé kapitoly následuje shrnutí zásadních posunů v italském, francouzském a německém repertoáru. Jednatřicet sezon šesti ředitelů (1847–1878) zaujímá 237 stran z celé knihy. Za kapitoly je zařazen ještě třístránkový závěr a cizojazyčné shrnutí. Následuje obsáhlý soupis pramenů a literatury, seznam zkratk periodik a aktualizovaný tabulkový soupis operního repertoáru olomouckého divadla let 1800–1878 vytvořený Jitkou Balatkovou, uvádějící kromě názvu opery a autora sezonu, první provedení opery v sezoně, počet provedení, odkaz na zdroj informací a poznámky. Vyhledávání v práci usnadňuje jmenný rejstřík.

Druhá kniha, psaná L. Krupkovou, volně navazuje na první, avšak najdeme zde drobné odlišnosti v přístupu při členění textu. Po pětistránkovém úvodu zařazuje dvě kapitoly věnované poměru divadla a města v celkovém rozsahu 14 stran a dále následují hlavní kapitoly opět dělené dle ředitelů divadla. Další odlišností je členění jednotlivých sezon do podkapitol, které fungují jako dílčí sondy do problematiky dané sezony. Po kapitolách zařazených jednotlivými řediteli autorka vřadila ještě samostatnou a rovněž dílčími podtituly opatřenou kapitolu věnující se předání olomouckého divadla do české správy v rozsahu deseti stran. Operní repertoár a dobovou kritickou reflexi sumarizuje na rozdíl od Kopeckého až společně na závěr publikace do podkapitol věnovaných německé, francouzské, italské a slovanské (i české) opeře. Na základě omezených pramenných možností ještě autorka učinila pokus o sociologickou sondu do struktury operního publika, dále pokus o rekonstrukci v přístupu k režii a scénografii místní scény (i přesto, že se nedochovaly režijní knihy či obrazový materiál scén, kostýmů aj.) a jedna kapitola se věnuje typologii pěveckých osobností. Tato druhá část knihy věnovaná průřezovým kapitolám v rozsahu třiceti stran tvoří v podstatě jakýsi závěr celé publikace. Samotnou kapitolu s označením závěr v knize tak nenalezneme, obsahuje už pouze cizojazyčné

shrnutí. Poslední strany druhého dílu jsou obdobou prvního, jen v příloze nalezneme logicky soupis oper z let 1878–1920.

Chceme-li hodnotit publikaci jako celek, preciznější zpracování pramenného materiálu do výsledné podoby si lze jen stěží představit. Chronologický přehled vzestupu a pádu německé operní scény v Olomouci nejenže předkládá ucelený pohled na tehdejší dění, ale především otevírá nové badatelské otázky a autoři publikace také ukazují cestu, kudy je možné se ubírat. Text je bohatě doplňován poznámkami pod čarou (1068 a 682), které vypovídají (nikoli počtem, ale kvalitou) o vědecké erudici obou autorů a mnohdy jsou zásadního charakteru. Pečlivé a poctivé zpracování pramenů s dostatečně kritickým odstupem umožnilo autorské dvojici odhalit a opravit některé dokola přebírané chybné soudy či polopravdy vytvořené na základě domýšlení útržkovitých faktů. Obě knihy obohacuje obrazový materiál, leč v malém počtu, daném stavem pramenů. V práci by čtenář jistě uvítal více informací zpracovaných přímo do tabulek, minimálně určitě by stálo alespoň za pokus doplnit stávající soupis repertoáru v prvním dílu i před rokem 1800. Koncepčně je sporné, nakolik objektivní je referovat pouze o opeře a nebrat dostatečně v úvahu jiné součásti divadla, to však již bylo zmíněno s tím, že se snad v budoucnu objeví publikace shrnující teatrologickou i muzikologickou rovinu v jedno. Porovnáme-li metodicky příbuzné, přesto však trochu odlišné oba díly, u prvního lze konstatovat, že je zaměřen o něco více na chronologickou prezentaci samotných pramenů, následně opatřených komentáři, kdežto u druhého dílu pak více snahu o vytváření dílčích sond a shrnutí společných problémů na jednom místě. První přístup umožňuje číst kapitoly takřka nezávisle na sobě, druhý zase podává přehled o jednom jevu z více časových období na jednom místě. Druhý způsob není tolik výčtový, a je tak možná i čtivější. Druhý díl působí o něco zralejším dojmem, odbornost textu je však v obou dílech rovnocenná. Větších chyb jsem v obou knihách nenalezl, jen drobnosti, jako např. že v obsahu prvního svazku mohla být po vzoru druhého svazku přehledně zvýrazněna období jednotlivých ředitelů nebo v soupisu pramenů a literatury na konci první knihy by měly být rozlišeny tituly od stejného autora ze stejného roku (Fiala 2009a, 2009b; Štefanides 2006a, 2006b). Zřejmým překlepem je v tomtéž výčtu literatury uvedeno zkráceně: Balatková 1993 namísto 1995 a Fiala 1992 namísto 1993 (bráno dle úplné citace).

Závěrem nutno dodat, že dvoudílná publikace je přínosem pro odbornou teatrologickou a muzikologickou veřejnost. Na základě takové práce, a troufám si napsat, že je sumou nejaktuálnějších a nejkomplexnějších informací a poznatků na dané téma, bude již mnohem snadnější vystavět další detailní bádání v jednotlivých obdobích či komparativně zpracovávat určité jevy společné např. s jinými městy, resp. divadly, nebo sledovat dráhy jednotlivých interpretů atd. Kromě individuálního zájmu jednotlivců z řad odborné veřejnosti publikace přijde jistě též vhod jak samostatným jednooborovým, tak i interdisciplinárním aktuálně probíhajícím výzkumným projektům.